

Patienternes brug af internettet i danske praksis

Stud.med. Søren Nielsen, stud.med. Anders Eidner & lektor Jens G. Dørup

Aarhus Universitet, Institut for Folkesundhed, Sektionen for Sundhedsinformatik

Resume

Introduktion: Internettet bliver en stadig større del af hverdagen og vil i fremtiden komme til at indgå endnu mere i forholdet mellem læge og patient. Vi ønskede at belyse, i hvor stort omfang patienterne brugte internettet til at søge viden om sundhedsrelaterede emner, og hvor stor betydning internetsøgningen havde i konsultationssituationen.

Materialer og metoder: Der blev foretaget en tværsnitsundersøgelse i form af en spørgeskemaundersøgelse i fire almene praksis i Danmark, den forløb over tre dage i december 2003 og inkluderede 100 patienter.

Resultater: Ud af 100 patienter angav 51% at have brugt internettet til at søge information om sundhed inden for de seneste seks måneder. Kun 7% havde søgt konkret sundhedsinformation på internettet inden konsultationen, 90% havde aldrig diskuteret funden information med deres læge, og kun 4% havde fået anbefalet en sundhedsinternetside af deres læge. 48% af de adspurgte patienter angav interesse for internetkonsultation.

Diskussion: Patienterne søgte mest information om specifikke sygdomme og var generelt tilfredse med den fundne information. Det er sandsynligt, at den stigning, som er sket i brugen af internettet til søgning om sundhedsinformation inden for de seneste 2-3 år, både har sammenhæng med internettets stigende udbredelse og med en øget forståelse for og tilgængelighed af sundhedsinformation på nettet

Stadig flere bruger internettet til at søge viden om sundhedsrelaterede emner [1-3]. Der er kommet betydelig mere fokus på sundhed, ikke bare i medierne, hvor programmer som f.eks. Lægens bord og Livet er fedt løber over skærmen, men også på internettet, hvor der er kommet flere og flere sider om sundhed de senere år [4]. En hurtig katalogsøgning på søgemaskinen Google under sundhed/health gav ca. 3.600 hits på danske sider og næsten 75.000 hits på sider verden over. I andet halvår af 2003 havde 81% af den danske befolkning adgang til internettet enten fra hjemmet eller fra arbejdspladsen (www.dst.dk, Danmarks statistik). Med få museklik er det muligt at finde sider som Sundhed.dk og Netdoktor.dk, hvor man kan lære om næsten alt lige fra små skavanker til sundhed generelt. Patienter i dag har derfor mulighed for at finde viden om sygdomme eller symptomer, som deres læge ikke kender til. Dette kan påvirke patienternes forhold til deres læge og deres sygdom og vil stille nye og større krav til både dem selv og lægen med hensyn til håndteringen af denne nye informationskilde.

Vi ville med dette projekt undersøge, i hvor stort omfang patienter, der henvender sig i almen praksis, bruger internettet til at søge information om sundhed. Herunder hvilke patientgrupper, der søger mest, hvad de søger efter og deres vurdering af kvaliteten af den fundne information. Derudover om patienten havde søgt sundhedsinformation på internettet før den aktuelle konsultation.

Materiale og metoder

Studiet var opbygget som en tværsnitsundersøgelse, hvor dataindsamlingen foregik vha. et spørgeskema. Vi havde på forhånd besluttet, at det skulle kunne udfyldes hurtigt med maksimalt to A4-sider, så det ikke virkede forstyrrende hverken for lægen eller patienten. Spørgeskemaet omfattede ti hovedspørgsmål, bl.a. om demografiske data, internetadgang og oplysninger om søgning af sundhedsinformation:

Bruger du internettet hjemme?, på arbejde?, andet? (daglig, ugentlig, månedlig, aldrig). En internetbruger blev defineret som en, der brugte internettet mindst en gang månedlig.

»Hvor hyppigt har du søgt eller fået andre til at søge sundhedsinformation på internettet inden for de seneste seks måneder? (ikke, 1-5 gange, 5-10 gange, >10 gange)«. En internet-søger blev defineret som en, der mindst en gang inden for de seneste seks måneder havde søgt sundhedsinformation på internettet.

»Inden for hvilket af følgende områder har du/I søgt mest? (specifik sygdom, medicin, kost/ernæring, andet)«. »Hvad synes du generelt om den fundne information? (rigtig god, god, middel, mindre god, dårlig)«. »Har du søgt sundhedsinformation på internettet som forberedelse før dagens konsultation? (ja, nej)«. »Hvis der i fremtiden blev mulighed for at konsultere din læge over internettet, ville du så være interesseret i dette (ja, nej)«. »Har du kendskab til/hørt om en eller flere af følgende internetsider? (Sundhed.dk, Helse.dk, Netdoktor.dk, andre: __)«. »Har du diskuteret information om sundhed fundet på internettet med din læge? (ja, nej)«. »Har du nogensinde fået anbefalet en internetside om sundhed af din egen læge? (ja, nej)«.

Spørgeskemaet blev uddelt i fire almene praksis, tre i Århus og en i Ikast. Dataindsamlingen foregik over tre dage i begyndelsen af december 2003. Undersøgelsen inkluderede patienter, der var i venteværelset og var i stand til at forstå og selv tage stilling til spørgsmålene. En af forfatterne var til stede i venteværelset og kunne svare på spørgsmål.

Vi havde kontakt med i alt 116 personer, heraf indvilgede 100 i at udfylde skemaet, 60 i Århus og 40 i Ikast. Seksten personer ønskede ikke at medvirke eller opfyldte ikke kriteriet om selvstændigt at kunne forstå og udfylde skemaet. Ud af de 16 personer var syv fra Ikast, og ni fra Århus. Syv personer an-

VIDENSKAB OG PRAKSIS | ORIGINAL MEDDELELSE

Tabel 1. Demografisk karakteristik af søgere/ikkesøgere af sundhedsinformation på internettet, antal.

	Søgt om sundhed	Ikke søgt om sundhed
Gennemsnitsalder, år (standarddeviation)	36,7 (12,9)	46,4 (20,2)
Mænd	14	19
Kvinder	37	30
Internetbrugere	49	30
Ikast	12	28
Århus	39	21
Total	51	49

gav som begrundelse, at de var for gamle, og at de ikke brugte internettet, mens fem personer havde andre grunde såsom ordblindhed, gigt i fingrene og generel utilpashed. Fire personer blev ekskluderet pga. sprogbarrierer.

Til analyse af kategoriske data anvendtes χ^2 -test, mens vi anvendte t-test til kontinuerlige data.

Resultater

Tabel 1 viser antallet af patienter, som havde søgt sundhedsinformation på internettet mindst en gang inden for de seneste seks måneder, fordelt på by, køn og brug af internettet (dvs. daglig, ugentlig eller månedlig). Gennemsnitsalderen var 41,5 år (standarddeviation 17,4). 67% var kvinder, 33% var mænd. 79% af de adspurgte angav, at de brugte internettet enten i hjemmet, på arbejdspladsen/skolen eller andre steder. Personer, der angav ikke at bruge internettet, var i gennemsnit 58,6 år, mens de, der brugte internettet, havde en gennemsnitsalder på 36,9 år ($p < 0,01$).

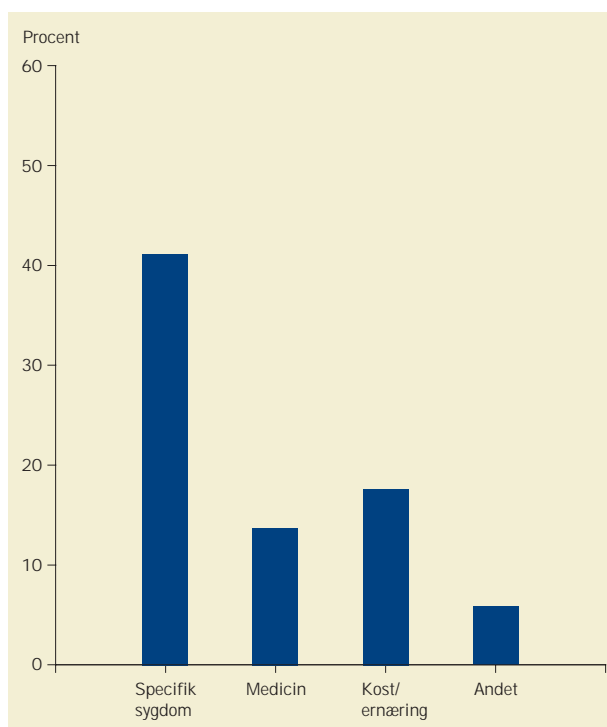
Sundhedsinformationssøgning på internettet

Demografisk karakteristik af populationen fordelt på søgere/ikkesøgere af sundhedsinformation på internettet fremgår af Tabel 1. Ud af 100 patienter havde 51 søgt (eller fået andre til at søge) sundhedsinformation via internettet inden for de seneste seks måneder, 17 (33%) havde søgt mere end fem gange.

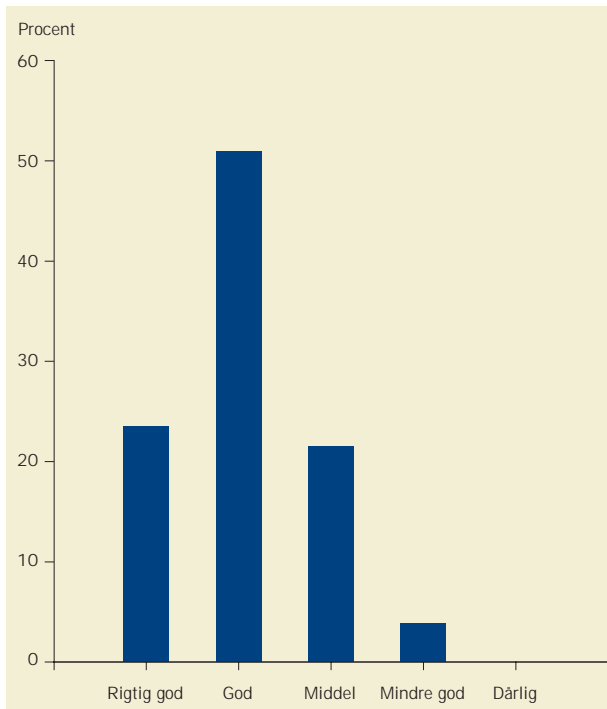
Der var ingen signifikant sammenhæng mellem køn og det at søge sundhedsinformation på internettet (χ^2 : $p = 0,23$). Der var ikke signifikant forskel på gennemsnitsalderen i de to lokalisationer (t-test: $p = 0,30$) og heller ikke forskel i fordelingen af brugere/ikkebrugere af internettet (χ^2 : $p = 0,42$), men patienter fra Århus søgte hyppigere sundhedsinformation på internettet end patienter fra Ikast (χ^2 : $p < 0,01$).

Interesseområder

Af patienter, der havde søgt sundhedsinformation på internettet, havde næsten halvdelen søgt mest information om »specifik sygdom«. Herefter kom »kost og ernæring«, »medicin« og til sidst »andet«, såsom patientforeninger, ventelister m.m. Resultaterne fremgår af **Figur 1**.

Figur 1. Områder, som patienterne mest havde søgt sundhedsinformation om.

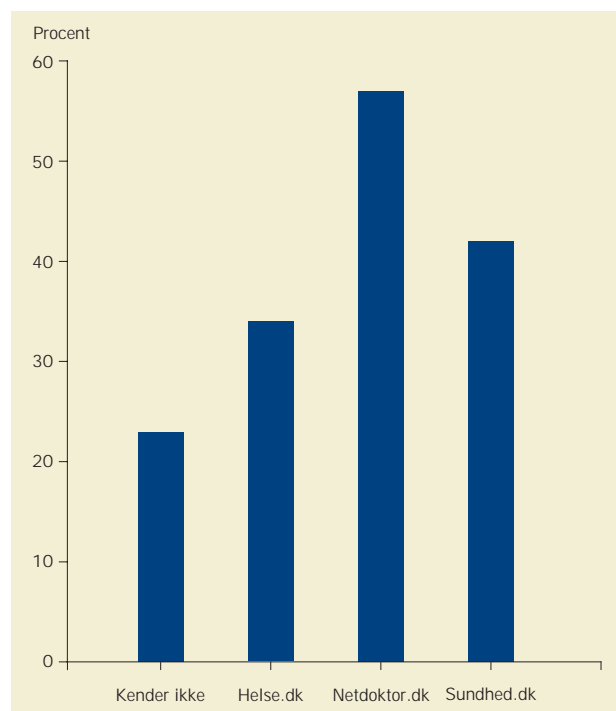

Figur 2. Patienternes mening om den fundne sundhedsinformation.

Kvalitet af funden information

Vi bad patienterne om at vurdere kvaliteten af den sundhedsinformation, de fandt på internettet. Resultatet fremgår af **Figur 2**. 75% af de adspurgte vurderede informationen som

VIDENSKAB OG PRAKSIS | ORIGINAL MEDDELELSE

Figur 3. Patienternes kendskab til tre danske portaler (undersøgelsen blev foretaget før åbningen af den offentlige Sundhed.dk i december 2003).

»god« eller »rigtig god«, mens 25% procent fandt, at informationen var under middel. Ingen af de adspurgte fandt informationen dårlig.

Kendskab til internetsider om sundhed

Patienterne blev spurgt, om de kendte en eller flere af følgende internetsider: Sundhed.dk, Netdoktor.dk eller Helse.dk. Resultatet fremgår af Figur 3. Endvidere var der mulighed for at angive andre sider, de havde kendskab til. Over halvdelen havde kendskab til Netdoktor.dk, mens knap så mange kendte til Sundhed.dk og Helse.dk. Knap 25% kendte ikke til nogle af de ovennævnte sider.

Internettet i relation til konsultationen

Af patienter, der havde søgt på internettet, havde 14% søgt sundhedsinformation forud for den forestående konsultation, svarende til 7% af den samlede population. 10% havde diskuteret information om sundhed fundet på internettet med deres læge, mens 4% var blevet anbefalet en internetside om sundhed af lægen.

Endvidere fremgik det, at ca. halvdelen af patienterne (48%) viste interesse for at kunne konsultere deres læge over internettet. Interessen var størst blandt de yngre patienter (t-test: $p < 0,01$) og større i Århus end i Ikast (χ^2 : $p = 0,01$).

Diskussion

51% af patienterne havde brugt internettet til at søge sundhedsinformation inden for det seneste halve år. Hvis det antages, at de 16 patienter, der ikke medvirkede, ikke søgte sund-

hedsinformation på internettet, ville resultatet være 44%. Tallet kan sammenlignes med danske tal fra 2000 på 20% [5], med norske tal fra 2000 og 2001 [6] på hhv. 19% og 31% og amerikanske tal fra 2000-2001 på 20-53% [7-9]. Det er sandsynligt, at den stigning, som ser ud til at være sket inden for de seneste 2-3 år, både har sammenhæng med internettets stigende udbredelse og med en øget forståelse for og tilgængelighed af sundhedsinformation på nettet. Der blev hyppigst søgt på information om specifik sygdom, og 75% var tilfredse med den fundne information. 79% havde adgang til internettet, hvilket stemmer godt overens med landsgennemsnittet for andet halvår af 2003, som viste, at 81% af den danske befolkning havde internetadgang (www.dst.dk, Danmarks statistik).

Personer med internetadgang var i gennemsnit ca. 20 år yngre end personer uden internetadgang, og det må antages, at yngre mennesker er mere fortrolige med brugen af computere og internet. En tilsvarende sammenhæng mellem sundhedsinformationssøgning på internettet og alder er fundet i andre studier [8, 10].

Vi fandt ingen forskel i kønsfordelingen på søgere og ikke-søgere, hvilket også stemmer overens med resultaterne af andre studier [8, 10]. Gennemsnitsalderen for de deltagende mænd var dog næsten ti år højere end for kvinderne, og den lå endda lidt højere end gennemsnitsalderen for »ikketsøgere«. Dette kan have påvirket resultatet, idet vi som nævnt fandt, at tendensen til at benytte internettet til søgning afhang af alderen. Det kan derfor ikke udelukkes, at mænd søger mere end kvinder, hvis der tages højde for alder.

Vi havde forventet at finde forskel på storby og provinsby, og patienter i Århus søgte da også mere på internettet end patienter i Ikast. Vi fandt ingen signifikant forskel på gennemsnitsalder eller adgang til internettet i de to byer. Ønsker man som praktiserende læge at anvende internettet i relation til sine patienter, bør lokalisering af praksis derfor tages med i overvejelserne.

Patienterne søgte mest efter oplysninger om specifik sygdom. Dette siger noget om, hvad patienterne er interesseret i, og om, hvilke problemstillinger lægen kan forvente, at patienten kommer med. Sandsynligvis vil flere læger i fremtiden opleve, at de under en konsultation konfronteres med specifik information om sygdomme, som de ikke ved ret meget om [1]. Herved kan lægens troværdighed og autoritet blive sat på prøve.

Der var generel tilfredshed med kvaliteten af den fundne information. Denne tilfredshed er dog ikke et sikkert mål for internetsidernes kvalitet og troværdighed. Der er ikke tvivl om, at der findes mange gode og indholdsmæssigt korrekte sider, men der findes også sider, som tegner et fordrejet billede af sandheden eller giver irrelevante og forstyrrende informationer [5, 8]. Dette kan f.eks. være sider sponsoreret af medicinalfirmaer og interesseorganisationer, som har andre mål med siderne end blot at være oplysende. At kun få personer i undersøgelsen havde diskuteret information fundet på internet-

VIDENSKAB OG PRAKSIS | ORIGINAL MEDDELELSE

tet med deres læge, eller fået anbefalet en internetside kan virke lidt foruroligende. Selv om der har været gjort meget arbejde for at fremstille kvalitetskriterier for internethjemmesider [11], ved vi stadig ikke nok om, hvordan patienterne søger, og hvor stort problemet med misinformation egentlig er. Dermed ved vi heller ikke nok om, hvordan praktiserende læger kan hjælpe patienterne med at søge bedre.

At næsten halvdelen af patienterne viste interesse for internetkonsultation, kan tolkes som et godt tegn for sundhedssider, hvor der åbnes op for læge-patient-kontakter, heriblandt konsultationer, over internettet.

Selv om kun syv patienter havde søgt specifikt mhp. den forestående konsultation, viser andre undersøgelser, at næsten alle patienter forbereder sig inden en konsultation ved at spørge familie eller venner til råds eller ved at benytte forskellige andre medier som blade, tv og aviser [4, 5]. Dette tyder på, at patienterne endnu ikke er helt fortrolige med internettet som informationskilde og bekræfter vigtigheden af at informere og vejlede patienterne om internettet.

Sammenholdt med det stigende antal internetsider om sundhed, som læger og patienter skal kunne tage stilling til, er det vigtigt at styrke uddannelsen af læger i effektiv internetbrug. Endnu stilles der ikke krav om kendskab til it i forbindelse med optag på lægestudiet, og undervisningen i sundhedsinformatik ved de danske fakulteter er begrænset [12]. Det er desuden vigtigt, at der kommer mere dialog mellem læger og patienter mht. brugen af internettet, så endnu flere af internettets potentialer kan udnyttes, herunder f.eks. telemedicin og e-mail-konsultation [13, 14].

Selv om mange patienter altså anvender internettet som kilde til sundhedsinformation, er der lang vej igen, før internettet indgår som en naturlig del af konsultationen. For praktiserende læger er det vigtigt at målrette information og vejledning rigtigt for at få integreret brugen af internettet i den daglige omgang med patienterne. Der må arbejdes på at informationsøgningen på internettet bliver en hjælp for både patient og læge og på at undgå, at internettet kommer til skabe større afstand mellem læge og patient.

Korrespondance: *Jens Dørup*, Sektion for Sundhedsinformatik, Institut for Folkesundhed, Aarhus Universitet, DK-8000 Århus C. E-mail: jd@hi.au.dk

Antaget: 28. august 2004
Interessekonflikter: Ingen angivet

Litteratur

1. Sciamanna CN, Clark MA, Diaz JA et al. Filling the gaps in physician communication – the role of the Internet among primary care patients. *Int J Med Inform* 2003;72:1-8.
2. Eysenbach G. Recent advances – consumer health informatics. *BMJ* 2000;320:1713-6.
3. Eysenbach G, Diepgen TL. The role of e-health and consumer health informatics for evidence-based patient choice in the 21st century. *Clin Dermatol* 2001;19:11-7.
4. Rokade A, Kapoor PKD, Rao S et al. Has the internet overtaken other traditional sources of health information? *Clin Otolaryngol* 2002;27:526-8.
5. Budtz S, Witt K. Consulting the Internet before visit to general practice – patients' use of the Internet and other sources of health information *Scand J Prim Health Care* 2002;20:174-6.
6. Andreassen H, Sandaune AG, Gammon D et al. Norwegian use of Internet health services. *Tidsskr Nor Lægeforen* 2002;122:1640-4.
7. Murray E, Lo B, Pollack L et al. The impact of health information on the internet on health care and the physician-patient relationship: national U.S. survey among 1.050 U.S. physicians. *J Med Internet Res* 2003;5:e17.
8. Diaz JA, Griffith RA, Ng JJ et al. Patients' use of the Internet for medical information. *J Gen Intern Med* 2002;17:180-5.
9. Baker L, Wagner TH, Singer S et al. Use of the Internet and e-mail for health care information – results from a national survey. *Jama* 2003;289:2400-6.
10. Mead N, Varnam R, Rogers A et al. What predicts patients' interest in the Internet as a health resource in primary care in England? *J Health Serv Res Policy* 2003;8:33-9.
11. Dørup J, Vedsted P. Kvalitetskriterier for medicinske hjemmesider. *Ugeskr Læger* 2002;164:4428-31.
12. Dørup J. Experience and attitudes towards information technology among first-year medical students in Denmark: longitudinal questionnaire survey. *J Med Internet Res* 2004;6:1.
13. Umefjord G, Petersson G, Hamberg K. Reasons for consulting a doctor on the Internet: web survey of users of an ask the doctor service. *J Med Internet Res* 2003;5:e26.
14. Kjær NK, Karlsen K. Telemedicin og almen praksis – fremtid eller nutid. *Ugeskr Læger* 2002;164:5262-6.